

Τα Καλιαρντά

Τα καλιαρντά

- Τα καλιαρντά αποτελούσαν τη γλώσσα των ομοφυλόφιλων στην Ελλάδα.
- Η λέξη καλιαρντά:
 1. < γαλλ. *gaillard* 'εύθυμος, τολμηρός, αναιδής' (Πετρόπουλος 2016)
 2. < ρομ. *caliarda* 'μαύρος' (Παπαζαχαρίου 1981).

Τα καλιαρντά

Πού;

- Χρήση κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα.
- Διάδοση από εκεί στην υπόλοιπη Ελλάδα (Ρεβενιώτη 2014).

Πότε;

» Ἴδου τὸ περίεργον λεξιλόγιόν της κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν

Λεξιλόγιον	Σημασία τῶν λέξεων
'Αβέλω	Πάω
"Αβελα	'Επῆγα
"Αβελε	Πήγενε
"Αβελες;	'Επῆγες;
"Αβελε τζας	Φεῦγα γρήγορα
"Αβελέ μου δυο παρνιές	Δῶσε μου δυο δραχμές
'Αβέλι μπερντέ;	Δίδετε λεπτά;
'Αβέλι μπούτ μερντέ;	Δίδει πολλά λεπτά;
'Αβέλη μίαν λατοσή.....	"Εχει μίαν ώραϊαν.....
Δικέλι	Κυττάει
'Ηρακλή	Γυναῖκα
'Ηρακλές	Γυναῖκες

Αντιγλώσσα και αντικοινωνία

- Τα καλιαρντά ως αντιγλώσσα (Halliday 1978).
- Η αντιγλώσσα και κοινωνιόλεκτος και γλώσσα.
- Η αντικοινωνία είναι ένα κοινωνικό υποσύνολο που συνιστά μέσο αντίστασης στην κοινωνική νόρμα λειτουργώντας ως συνειδητή εναλλακτική σε αυτή (Halliday 1978:570)

Αντιγλώσσα και αντικοινωνία

- Η ανάπτυξη μίας αντιγλώσσας ανάγεται στην αναγκαιότητα κατασκευής: «μίας εναλλακτικής κοινωνικής δομής με το δικό της σύστημα αξιών, κυρώσεων, επιβραβεύσεων και ποινών» (Halliday 1976: 573).
- Η αντιγλώσσα παίζει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της εναλλακτικής κοινωνικής δομής καθώς αποτελεί τον κύριο μηχανισμό δημιουργίας και διατήρησής της (Halliday 1976).
- Η χρήση τους εξυπηρετεί (Ρεβενιώτη 2014· Ξυδόπουλος 2008):

A) αποκλεισμό

B) αλληλοαναγνώριση

- Τζιναβωτοί 'πονηρεμένοι' vs ατζινάβωτοι 'απονήρευτοι' (< τζινάβω 'καταλαβαίνω')

Γ) Δημιουργία φιλικού κλίματος

Αντιγλώσσα και αντικοινωνία

- Στο εσωτερικό της αντικοινωνίας υπάρχουν μικρότερες ομάδες (Halliday 1978).
- Στα καλιαρντά η γλωσσική ποικιλία αντανακλάται στα δύο «επίπεδα» που καταγράφει ο Πετρόπουλος (2016: 10): την απλή καλιαρντή και τη λιάρντω (~).
- Η λιάρντω αποτελεί μεταγενέστερο κατασκευάσμα (π.χ. ~κέλω 'βλέπω' < δικέλω 'βλέπω')

Λεξιλόγιο

- Η αντιγλώσσα αποτελεί προϊόν λεξικής ανανέωσης.
- Υπερλεξικοποίηση κάποιων σημασιών:
 1. περισσότερες από 40 λέξεις με τη σημασία ομοφυλόφιλος (π.χ. ανεμόμυλος, διαπομπού, λουμπουνιά, καρாலουμπού, κρύφω κ.ά)
 2. περισσότερα από 10 συνώνυμα για τον όρο καλιαρντά (π.χ. φραγκολουμπινίστικα, λουμπινίστικα, (βαθιά) λατινικά, ετρούσκα, καλιαρντή, καλιάρντω, τζιβανωτά, λiάρντω και ντούρα λiάρντα, ετρούσκα).

Λεξιλόγιο

- Παράλληλα, εντοπίζεται ένα πλούσιο λεξιλόγιο που εκτείνεται σε διάφορα σημασιολογικά πεδία.
- Ενδεικτικά:
 1. τοπωνύμια (π.χ. αδερφοχώρι 'Λονδίνο', τζιναβότοπος 'Λονδίνο' μουτζότοπος 'Παρίσι', μουσαντοπαλικάρου 'Κρήτη')
 2. πατριδωνυμικά (π.χ. φαφλατοθαλασσοσκατάς 'κρητικός', σιμιτζότεκνο 'ηπειρώτης', βλαχοχίλαρι 'ρουμελιώτης')
 3. λέξεις σχετικά με τη διατροφή (π.χ. αμπελομπομπίτσες 'ντολμαδάκια', κρεμοκαποκάρνι 'μουσακάς, παστίτσιο', γαλετομάντουλα 'μπισκότο')
 4. θρησκεία (π.χ. γκοντάχαλο 'νηστίσιμο', γκοντοκόντρα 'κόλαση')
 5. την πολιτική και κοινωνική οργάνωση (π.χ. ρενοβλαστός 'διάδοχος θρόνου', μουσαντόρενος 'αντιβασιλέας', μινιστέρικο 'υπουργείο', γιουδάδικο 'υπουργείο δημοσίας τάξης') και πάρα πολλά ακόμη.

Ποιήματα/Τραγούδια

Στό περιγιάλι τό κρυφό,
διαβάζοντας Σεφέρη,
τῆς ἄδελφα τό περιστέρι,
μά τό μουτζό γλυφό.

Πάνω στήν ἄμο τήν ξανθή
τῆς δίκελα τό δέλτα·
μέ νόμπελ τέτια κουραδέλτα
πρέπει νά θραβεντεῖ.

Μέ φούρκα καί μέ θογγητό
καί πιασμαντέ μέ πάθος,
μόνο πού πήρα κατά λάθος
τήν πούλη γιά μουτζό.

- Συχνά γινόταν και μετάφραση γνωστών τραγουδιών:

Π.χ.

- μου 'χαλες όλα τα τζοβαΐρια
'μου 'φαγες όλα τα δαχτυλίδια'
(Ρεβενιώτη 2014)

Πηγές

A) Πετρόπουλος (2016)

Λεξικό. Έρευνα πεδίου 1968-1969.

3000 λήμματα (10% λιάρντω).

B) Ρεβενιώτη (2014)

Ντοκιμαντέρ για τα καλιαρντά.

<https://www.youtube.com/watch?v=C2kui2Ew5fQ&feature=youtu.be&fbclid=IwAR2woHzbcS9j1iP2igvpoJS66zovysiFO7nFUuPzbtCwfvCez283Y-YLNUU&app=desktop>

Μορφολογία

- Τα καλιαρντά διαθέτουν:

A) παράγωγες λέξεις

B) σύνθετες λέξεις

Γ) πολυλεκτικές δομές

Προθηματοποίηση - Προθήματα

- Στα καλιαρντά εντοπίζονται, κυρίως, προθήματα που απαντούν και στην ΚΝΕ (βλ. Ράλλη 2014α)

1. ατσάρδω 'εξοχή' < τσαρδί 'σπίτι, κτήριο'
2. ξεκηφήνω 'εργασία' < κηφήνας
3. καραδικελού 'τηλεσκόπιο' < δικέλω 'βλέπω'
4. προχαλεύω 'κολατσίζω' < χαλεύω 'τρώω'
5. μεταχαλεμαντοκάμαρη 'τραπεζαρία' < χαλεμαντοκάμαρη '?κουζίνα'
6. νακανταπουρκουαρισμένος 'αδικαιολόγητος' < νταπουρκουαρισμένος 'δικαιολογημένος'

Προθηματοποίηση - Προθηματοειδή

- Τα καλιαρντά διαθέτουν αρκετά προθηματοειδή.
- Διακρίνονται σε 3 κατηγορίες:

A) Προθηματοειδή της ΚΝΕ

1. θεόλατσος 'πολύωραίος' < λατσός 'ωραίος'
2. ψιλομπερντές 'χαρτζιλίκι, φιλοδώρημα' < μπερντές 'χρήμα'
3. πρωτονταβάς 'πρωθυπουργός' < νταβάς 'νταβατζής'

B) Προθηματοειδή περιθωριακού λεξιλογίου

1. κωλοτσιτσίρι 'ζιζάνιο' < τσιτσίρι 'είδος χορταρικού'
2. κωλοτσιτσιρίζω 'βασανίζω' < τσιτσιρίζω

Προθηματοποίηση - Προθηματοειδή

Γ) «Γηγενή» προθηματοειδή

- μουσαντόρενος 'αντιβασιλέας' < ρένος 'βασιλιάς' (< μούσι/μουσαντό 'ψέμα')
- ~ σαντομουτζοπουρού 'μητριά' < μουτζοπουρού 'μητέρα'
- γκρανβακουλονταβατζής 'πατριάρχης' < βακουλονταβατζής 'αρχιεπίσκοπος' (< γαλλ. *grand*)
- μπασγκοντοδούλης 'αρχάγγελος' < γκοντοδούλης 'άγγελος' (< τουρκ. *baş* 'κεφάλι')
- καλιαρνονίλα 'απάτη' < νίλα (< ρομ. *caliarda* 'μαύρος')
- μπαρόντουρος 'πολύ δυνατός' < ντούρος 'δυνατός' (< μπαλός/μπαρός 'χοντρός')

Επιθηματοποίηση

- βαβελιάζω 'μιλάω ξένες γλώσσες' < Βαβέλ_ο -ιάζω_ρ
- γιουδάρω 'προδίδω' < γιούδ(ας)_ο -άρω_ρ
- τυρού 'σελήνη' < τυρ(ί)_ο -ού_ο
- μολιασμένος 'μεθυσμένος' < μολιάζ(ω)'μεθώ_ρ -μένος_{επ.}
- λατσά 'ωραία, λαμπρά' < λατσ(ός) 'ωραίος'_{επ} -α_{επιρ.}
- κατσικέ 'αριστερά' < κατσίκ(α)_ο -ε_{επιρ.}
- προβατέ 'δεξιά' < πρόβατ(ο)_ο -ε_{επιρ.}

Περικοπή

- τνα 'σπυρί' < αίτνα 'σπυρί'
- ~κέλω 'βλέπω' < δικέλω 'βλέπω'
- λiάρντα 'η γλώσσα καλιαρντά' < καλιαρντά 'η γλώσσα καλιαρντά'
- εξπλίκα 'εξήγηση' < εξπλικατσιόνα 'εξήγηση'

Σύνθεση

- Οι σύνθετες λέξεις αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των λέξεων που καταγράφει ο Πετρόπουλος (2016).
- Πολλές λέξεις αποτελούνται από τρία ή ακόμη και τέσσερα συστατικά.
 - τζαζμπερντεπουρότσαρδο 'εθνικό ίδρυμα' < τζαζ 'διώχνω' -μπερντε 'χρήμα' - πουρ 'γέρος' -ο- τσαρδ 'σπίτι, κτήριο' -ο
 - ρενοτσαρδόρουνα 'χωροφύλακας' < ρεν 'βασιλιάς' -ο- τσαρδ 'σπίτι, κτήριο' -ο- ρουνα 'αστυνόμος' -∅
 - ματσομπερντεδόκουτο < 'ταμείο' ματσ 'μάτσο' -ο- μπερντεδ 'χρήμα' -ο- κουτ 'κουτί' -ο
 - τζιναβοστουντότσαρδο < 'πανεπιστήμιο' τζιναβ 'καταλαβαίνω' -ο- στουντ 'μαθητής' -ο- τσαρδ 'σπίτι, κτήριο' -ο

Σχέσεις συστατικών

- Σύμφωνα με τους Guevara και Scalise (2009: 107) η διαδικασία της σύνθεσης μπορεί να περιγραφεί από το ακόλουθο σχήμα:

[X **R** Y]Z

- Η σχέση αυτή μεταξύ των συστατικών μπορεί να αποδοθεί περιφραστικά.
- μολόβραχος 'κύμα' < μολ 'νερό, υγρό' –ο- βράχ(ος)

Σχέσεις συστατικών

- Κατηγοριοποίηση με κριτήριο τη συμμετρικότητα των σχέσεων των συστατικών (Ράλλη 2013α, 2014β).

- Σύνθετα με σχέση εξάρτησης:

A) υποτακτικά σύνθετα (σχέση κεφαλής-συμπληρώματος)

➤ καροζούμι 'βενζίνη' < καρ 'αμάξι' -ο-ζουμι -∅

B) προσδιοριστικά σύνθετα (σχέση προσδιορίζοντος-προσδιορισμένου)

➤ τεκνόγουτσα 'λεπτό' < τεκν 'νεαρός' -ο- γουτσα 'ώρα' -∅

- Παρατακτικά σύνθετα

➤ κρεμοκαποκάρνι 'μουσακάς, παστίτσιο' < κρεμ -ο- καποκαρνι 'κιμάς' -∅

Σχέσεις συστατικών

- μολόβραχος 'κύμα' . Πιθανές σημασίες:
 1. βράχος στο μολ 'βότσαλο'
 2. βράχος σα μολ 'ελαφρόπετρα, πέτρα ελαφριά σα νερό'
 3. βράχος για το μολ 'κυματοθραύστης'
 4. βράχος από μολ 'πάγος, παγάκι'
- Αντίθετα, τα παρατακτικά σύνθετα διέπονται πάντα από την ίδια γραμματική σχέση.
- Στόχος ο αποκλεισμός από την επικοινωνία ατόμων εκτός ομάδας.

Πολυλεκτικές δομές

- Στα καλιαρντά εντοπίζονται τέσσερα δομικά σχήματα:
 1. ατζινάβωτο φέγι 'το τρίτο φύλο' < ατζινάβωτο 'άγνωστο' + φέγι 'φύλλο'
 2. καρτ καλιάρντ 'φωτογραφία' < καρτ 'κάρτα' + καλιάρντ 'άσχημος'
 3. προύφα ηλιόγαζα 'λογαριασμός ρεύματος' < προύφα 'επιστολή, απόδειξη' + ~ ηλιόγαζα
 4. προύφα της ταραχής 'αστυνομική κλήση, έγγραφο που συγχύζει τον παραλήπτη' < προύφα 'απόδειξη, έγγραφο' + της ταραχής

Καλιαρντά και άλλα περιθωριακά λεξιλόγια

- Πολύ περιορισμένος ο δανεισμός των άλλων περιθωριακών λεξιλογίων από τα καλιαρντά.

Π.χ. ρούνα 'αστυνόμος' < γουρούνα (Κατσούδα π.ε. από Χριστοπούλου 2016)

- Τα καλιαρντά δανείζονται ελάχιστες λέξεις από τα άλλα περιθωριακά λεξιλόγια.

Π.χ. πουστόμαγκας 'πολύ αρρενωπός ομοφυλόφιλος, ομοφυλόφιλος που δεν χρησιμοποιεί τα καλιαρντά αλλά τα κουτσαβάκικα'

Δανεισμός

- Στα καλιαρντά εντοπίζονται λέξεις από πολλές γλώσσες:
 1. Αγγλικά: κλινάρω 'καθαρίζω', πλεγιάρω 'παίζω', γούντι 'ξύλο'
 2. Γαλλικά: ζαλούζα 'ζήλεια', μούσουρο 'πετσέτα', παπίγια 'πεταλούδα''
 3. Ιταλικά: βινάρω 'πίνω', τροτάρω 'ταξιδεύω, ' μόλτος 'πολύς'
 4. Τούρκικα: σεκέρι 'γλύκισμα,' τζοβαϊρι 'κόσμημα', οτάρω 'κάθομαι'
 5. Αρβανίτικα: μουτιάζω 'αφοδεύω,' ντουβντέζα 'φέρετρο'

Δανεισμός

- Ρομανί:

1. Ουσιαστικά: ηρακλιά 'γυναίκα', λουμπίνα 'ομοφυλόφιλος', μαντό 'ψωμί', μολ 'νερό'
2. Επιρρήματα: μπουτ 'πολύ'
3. Ρήματα: τζάζω 'φεύγω', χάλω 'τρώω', αβέλω 'δίνω, παίρνω, κάνω, βάζω, έχω, επιθυμώ, θέλω'
 - αβέλω αχαλιά 'κάνω δίαιτα', αβέλω κλοζ 'κλείνω' αβέλω μπερντέ 'πληρώνω' αβέλω μπουτ Μπαϊρακτάρη 'τιμωρώ σκληρά', αβέλω σκρίβα 'γράφω'
 - ~βουέλω μπάλτες 'δικάζομαι', ~βουέλω ξπλίκα 'εξηγώ', ~βουέλω σούζμαν 'έχω νεύρα', ~βουέλω τνάρα 'βγάζω σπυρί', ~βουέλω μπράτες 'βάζω χέρι',
4. Επίθετα: λουμπινίστικα 'καλιαρντά', (πβ *lubunca* βλ. Nicholas 2017· Kontovas 2012), λατσός 'ωραίος, καλιαρντά

Δανεισμός

- χότσολος 'ήλιος' < hot 'ζεστός' (αγγλ.) - sole 'ήλιος' (ιταλ.)
- φαστοσιδερόκαρο 'ταχεία αμαξοστοιχία' < fast 'γρήγορος' (αγγλ.) - ο- σιδερ[ενι] -ο- καρο < car 'αμάξι' (αγγ)
- τσαϊνόφλοκο 'μελάνι' < China 'Κίνα' (αγγλ.)-ο- φλοκ 'σπέρμα,υγρό'
- σαΐλακουμπιάζω 'αποταμιεύω' < Shylock (αγγλ.) 'τσιγγούνης' - ακουμπ -ιαζω
- βεστιτοσέντουκο 'μπαούλο' < vestito 'ένδυμα' (ιταλ.) -ο- σεντουκ -ο

Γλωσσικός θάνατος

1. Διάδοση εκτός ομάδας (Πετρόπουλος 2016, βλ. Baker 2002)
2. Σύνδεση με αρνητικά στερεότυπα (Ρεβενιώτη 2014)
3. Αλλαγή στάσης απέναντι στους χρήστες.

Λέξεις στην ΚΝΕ

- μούσι/μουσαντό 'ψέμα'
- τζουρνεύω 'κλέβω'
- κουλό 'σκατό' π.χ. τι κουλά λες; 'τι ανοησίες λες;'
- τεκνό 'νεαρός'
- χαλάστρα 'ζημιά, απώλεια' π.χ. μου έκανε χαλάστρα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Ξυδόπουλος, Ι. Γ. 2008. *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Παπαζαχαρίου (Ζάχος), Ε. 1981. *Το Λεξικό της Πιάτσας*. Αθήνα: Κάκτος.
- Πετρόπουλος, Η. 2016. *Καλιαρντά*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ρεβενιώτη, Π. (σκηνοθεσία). 2014. *Καλιαρντά*. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=C2kui2Ew5fQ&feature=youtu.be&fbclid=IwAR2woHzbcS9j1iP2igvpoJS66zovysiFO7nFUuPzbtCwfvCez283Y-YLNUU>
- Ράλλη, Α. 2014α. *Μορφολογία* (6η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ράλλη, Α. 2014β. *Η Σύνθεση Λέξεων: Διαγλωσσική μορφολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Χριστοπούλου, Κ. 2016. *Μια λεξικολογική προσέγγιση στο περιθωριακό λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής*. Διδακτορική Διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Anonymous. 2015. *Μπουτ - ή, οι επιρροές της ρομανί στα καλιαρντά*. Slang.gr. Ανακτήθηκε από <https://www.slang.gr/lemma/16925-mpout-i-oi-epirroes-tis-romani-sta-kaliarnta>

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Amiot, D. 2005. Between compounding and derivation: Elements of word-formation corresponding to prepositions. Στο W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer (επιμ.), *Morphology and its Demarcations*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 183-195.
- Baker, P. 2002. *Polari: The Lost Language of Gay Men*. London/New York: Routledge.
- Booij, G. 2009. Phrasal names: a constructionist analysis. *Word Structure* 2: 219-240.
- Dal, G. & Namer, F. 2017. Playful nonce-formations in French: Creativity and productivity. Στο S. Arndt-Lappe, A. Braun, C. Moulin & E. Winter-Froemel (επιμ.), *Expanding the Lexicon: Linguistic Innovation, Morphological Productivity, and Ludicity*. Berlin/Boston: De Gruyter, 203-229.
- Jackendoff, R. 2009. Compounding in the Parallel Architecture and Conceptual Semantics. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 162-203.
- Masini, F. 2009. Phrasal lexemes, compounds and phrases: A constructionist perspective. *Word Structure* 2(2): 254-271.
- Guevara, E. & Scalise, S. 2009. Searching for Universals in Compounding. Στο S. Scalise, E. Magni & A. Bisetto (επιμ.), *Universals of Language Today*. Amsterdam: Springer, 101-128.
- Ralli, A. 2013. *Compounding in Modern Greek*. Dordrecht/Heidelberg/New York/London: Springer.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας

